

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

STATE REGULATION IN THE FIELD OF PENSION PROVISION

У статті розглянуто актуальні питання щодо державного регулювання пенсійного страхування. Визначено суть, необхідність та основні функції державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення. Визначено систему та механізми функціонування пенсійного забезпечення в Україні в сучасних умовах. Розглянуто основні складники механізму державного регулювання пенсійної системи. Розкрито, що основну роль у формуванні моделі державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи відіграє держава. Проаналізовано основні проблеми та позитивні аспекти державного регулювання пенсійного забезпечення у державі. Обґрунтовано шляхи вдосконалення механізмів державного регулювання фінансового забезпечення цієї системи.

Ключові слова: пенсія, пенсійна система, державне регулювання, пенсійне забезпечення, фінансове забезпечення пенсійної системи, пенсійне страхування, державні гарантії.

В статье рассмотрены актуальные вопросы государственного регулирования пенсионного страхования. Определены суть, необходимость и основные функции государственного регулирования в сфере пенсионного обеспечения. Определены система и механизмы функционирования пенсионного обеспечения в Украине в современных условиях. Рассмотрены основные составляющие механизмы государственного регулирования пенсионной системы. Раскрыто, что основную роль в формиро-

вании модели государственного регулирования финансового обеспечения пенсионной системы играет государство. Проанализированы основные проблемы и положительные аспекты государственного регулирования пенсионного обеспечения в государстве. Обоснованы пути совершенствования механизмов государственного регулирования финансового обеспечения этой системы.

Ключевые слова: пенсия, пенсионная система, государственное регулирование, пенсионное обеспечение, финансовое обеспечение пенсионной системы, пенсионное страхование, государственные гарантии.

The article deals with the issues of state regulation of pension insurance. The essence, necessity and basic functions of the state regulation in the field of pension provision are determined. The system and mechanisms of functioning of pension provision in Ukraine in the modern conditions are determined. The main components of the mechanism of state regulation of the pension system are considered. It is disclosed that the state plays the main role in the creation of model of state regulation of the financial provision of the pension system. The main problems and positive aspects of state regulation of pensions in the state are analysed. The ways of improvement of mechanisms of state regulation of financial support of this system are substantiated.

Key words: pension, pension system, state regulation, pension provision, financial provision of pension system, pension insurance, state guarantees.

УДК 351.304

Жмурко І.В.

к.е.н., доцент кафедри обліку і фінансів
Хмельницький економічний університет

Постановка проблеми. Сьогодні одним з основних завдань державної соціальної політики є оптимальне забезпечення регулювання розвитку пенсійного забезпечення. В Україні негативна демографічна ситуація характеризується тенденцією до скорочення чисельності населення, тобто збільшення кількості пенсіонерів за одночасного зменшення працюючого населення.

У зв'язку із цим демографічний аспект солідарного рівня пенсійної системи призводить до заострення протиріч між зростаючими соціальними потребами населення і зменшенням ресурсних можливостей економіки.

Тому питання державного регулювання в сфері пенсійного забезпечення набуває особливого значення та потребує поглибленого вивчення, адже пенсійна система в державі заснована саме на засадах солідарності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців, які досліджували проблеми розвитку механізмів державного регулювання пенсійної системи, необхідно відзначити таких, як: В. Бідак, Х. Бурбан [2], І. Гнибіденко, В. Грушка [3], І. Журба [4], Л. Зимовська [5], В. Золотарьов [6], О. Палій, Е. Лібанова [7], Ю. Пасічник, Л. Сорокіна, В. Толубяк, М. Шапо-

вал, В. Надрага, М. Папієв, О. Пищуліна, М. Ріппа, Л. Ткаченко, Н. Яценко, М. Кравченко, М. Свенчіцкі [8], В. Скуратівський [9], І. Чапко, Н. Яценко, О. Крентовська, Е. Вайтхауз, Р. Хольцман, О. Пищуліна, Н. Тополенко.

Проте, незважаючи на широкий спектр дослідників, теоретичні та практичні аспекти державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення потребують подальшого вивчення та вдосконалення.

Постановка завдання. Мета статті полягає у з'ясуванні необхідності державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення, а також у наданні пропозицій щодо поліпшення механізмів державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні в Україні для формування надійного пенсійного забезпечення населення передусім необхідно трансформувати економіку держави на ринкових засадах, оскільки основними механізмами координації економіки є взаємозв'язок ринку з державою. Процеси економічного розвитку на етапі становлення ринкових відносин в Україні передбачають виконання державою своїх соціальних функцій, зокрема соціального страху-

вання як системи забезпечення, підтримки літніх, непрацездатних за рахунок державних страхових фондів, установлених, контрольованих і регульованих державою.

У системі соціального захисту населення важливе місце посідає пенсійне забезпечення, оскільки пенсійна система постає як один з основних складників системи соціального захисту суспільства. Створити умови для забезпечення людей достойним доходом у старості є головним завданням пенсійної системи кожної держави.

Нинішня пенсійна система не забезпечує належного задоволення потреб пенсіонерів, оскільки за останні роки в Україні спостерігаються значний дефіцит бюджету ПФУ, зменшення власних надходжень до державного бюджету, ухилення платників від сплати страхових внесків, виплата великої кількості пільгових пенсій, тіньова заробітна плата. Перераховані проблеми й свідчать про низку соціальних проблем у країні.

При цьому слід зазначити, що зарубіжний досвід засвідчує про те, що в кожній із країн існує власна національна модель державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи, яка ефективно управляє пенсійними коштами.

Також для успішного становлення й розвитку системи пенсійного страхування, яка відіграє основну роль у формуванні національної пенсійної моделі, велике значення має законодавча база пенсійного страхування.

Сьогодні українська модель державного регулювання пенсійного страхування базується на Конституції України як основному законодавчому документі, який передбачає право громадян на соціальний захист у державі та Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», який визначає основні правила, принципи та механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Модель державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи повинна бути цілісною, динамічною та структурованою. Основні механізми вдосконалення впливу на модель державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи зображено на рис. 1.

Від раціонального співвідношення держави з ринком залежить рівень економічного розвитку країни. Механізм функціонування ринку не завжди забезпечує оптимальне використання ресурсів держави, а також сфер ринкових механізмів, тому втручання держави для вирішення цих проблем є необхідним.

Захист прав і свобод громадян, захист життя, здоров'я та соціальних стандартів – усе це належить до основних цілей державного регулювання.

Особливий внесок у дослідження сутності державного регулювання у сфері пенсійного забез-

печення було зроблено науковцем В.Ф. Золотарьовим, який констатує, що здійснення державою комплексних заходів у сфері соціальних, економічних, політичних процесів для їх упорядкування, встановлення загальних норм та запобігання негативних явищ у суспільстві належить до основних завдань державного регулювання [6, с. 138].

Досить цікавою є думка вітчизняної вченої Е.М. Лібанової, яка стверджує, що державне регулювання – це сукупність заходів державного впливу на об'єкти і процеси з метою певного спрямування господарської діяльності суб'єктів національної економіки, узгодження їхніх інтересів і дій для реалізації певних цілей [7].

Спираючись на викладені вище визначення, можна сформулювати незаперечний висновок, що серед теоретиків існує абсолютна згода з питань державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення, яке передбачає встановлення загальних правил і порядку поведінки всіх суб'єктів системи пенсійного забезпечення, їх відповідальність за дотримання цих правил, включає пряме втручання держави в діяльність економічних структур.

Відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [1, ст. 103], метою державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення є: проведення єдиної та ефективної державної політики у цій сфері; забезпечення реалізації прав громадян на пенсійне забезпечення; створення умов для ефективного функціонування та розвитку загальнообов'язкового державного та недержавного пенсійного страхування.

Способи впливу держави на суб'єкти пенсійної системи для видачі пенсійних виплат належать до основних методів державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення держави. До основних методів державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення належать основні форми та способи впливу. До форм впливу належать прямий (нормативно-правові акти, кошти державного бюджету) та непрямий (фінансова, грошово-кредитна, інвестиційна політика) механізми. За способами впливу методи державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення поділяються на: адміністративні (стандарты, норми, нормативи, ціни, ліцензії, санкції), правові (Конституція, закони, постанови Верховної Ради України та розпорядження Кабінету Міністрів) і економічні (бюджетна, кредитна, податкова, фінансова політика).

З реформуванням пенсійної системи в Україні важливу роль відіграють основні функції державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення.

Державний нагляд та контроль над виконанням і дотриманням законодавства всіма суб'єктами системи пенсійного забезпечення виконує контрольна функція державного регулювання. Норми-

Рис. 1. Чинники впливу на функціонування моделі державного регулювання пенсійної системи в Україні

тивна функція встановлює певні правила за допомогою законів та нормативних актів для суб'єктів пенсійної системи. Соціальна функція передбачає регулювання державою соціально-економічних відносин, забезпечення соціальних гарантій. Формування відповідних напрямів, здатних ефективно впливати на діяльність учасників пенсійної системи і стимулювати її розвиток у правильному напрямі в суспільстві, виконує стимулююча функція державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення [9, с. 103].

Механізми державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи є ефективними, якщо вони комплексно враховують особливості самовідтворення, саморозвитку та саморегулювання пенсійної системи. Вдосконалення їх ефективності передбачає розвиток процесів саморегуляції, забезпечення органічного поєднання централізованого керівництва та самостійності підсистем.

Пріоритети подальшого розвитку пенсійної сфери мають включати: визначення цілей пенсійної системи та стратегії і концепції розвитку окремих її складників; уніфікацію та кодифікацію нормативно-правової бази в пенсійній сфері; спрямування пенсійних видатків на розвиток людського потенціалу, підвищення його якості як основи економічного зростання та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки [5, с. 60].

Доцільним для забезпечення оптимальних умов функціонування пенсійної системи є застосування комплексного підходу до формування власної національної моделі державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи, тобто механізмів, з урахуванням особливостей політичного, економічного та соціального розвитку держави.

Вище здійснені дослідження дають підстави запропонувати таку сукупність методів удоскона-

лення механізмів державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи:

а) у сфері економіки: формування ринкових відносин власності; введення ринкового саморегулювання; зменшення рівня тінізації економіки; вдосконалення бюджетних відносин; формування інституту приватної власності; створення умов для реалізації оптимальної моделі пенсійної системи;

б) у сфері політики: оптимізувати соціальний розвиток українського суспільства, утвердити оновлені конституційні механізми, нормативно-правові акти, що дадуть змогу вдосконалити механізми державного регулювання фінансового забезпечення української пенсійної системи, а також провести зміну системи владних відносин;

в) у сфері соціальних відносин: удосконалення процесів соціальної мобільності; забезпечення соціальної безпеки, а також формування нової соціальної структури українського суспільства за вирішальної ролі середнього класу.

Узагальнюючи сказане, можна дійти висновку, що для вдосконалення механізмів державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи України слід ужити зазначених заходів, а комплексне застосування політичного, правового, економічного механізмів дасть змогу максимально досягнути цілей пенсійної політики.

Отже, об'єктивною основою регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи держави є розроблення та впровадження Стратегії розвитку моделі державного регулювання пенсійної системи. Формування такої стратегії, визначення оптимальної структури цілей, конкретизація управлінської підсистеми в системі пенсійного забезпечення, аналіз і контроль управлінської діяльності сприятимуть функціонуванню інноваційної моделі державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи України.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, не полемізуючи з викладеним, можна в загальному дійти висновку, що державне регулювання у системі пенсійного забезпечення – це сукупність форм та методів, за допомогою яких держава впливає на діяльність суб'єктів господарювання і ринкову кон'юнктуру з метою формування та розподілу необхідних фінансових ресурсів для пенсійного забезпечення громадян України.

Реалізація ефективної пенсійної політики, спрямованої на забезпечення гідного рівня життя людей похилого віку та інших категорій громадян, є головною метою державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення держави.

Отже, правильний вибір та вдосконалення механізмів і систем державного регулювання пенсійного забезпечення національної моделі пенсійної системи мають великий вплив на стабільність фінансової системи України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Х: ІНВІНІ, 2009. 208 с.
2. Бурбан Х.Ф., Кондрат І.Ю. Пенсійне забезпечення в Україні та світі. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19.3.
3. Грушка В.І. Пенсійна система України: навч. посіб. К.: Кондор, 2006. 336 с.
4. Журба І.І., Коваль Н.В. Шляхи реформування системи пенсійного забезпечення в Україні. Управління персоналом. 2011. № 10. С. 139–141.
5. Зимовська Л.І. Деякі аспекти реформування системи пенсійного забезпечення в Україні. Вісник КНТЕУ. 2011. № 2. С. 59–65.
6. Золотарьов В.Ф. Державне регулювання економіки: навч. посіб. Х.: Магістр, 2008. 292 с.
7. Лібанова Е.М. Демографічні передумови реформування системи пенсійного забезпечення. Інформація про хід проведення пенсійної реформи в Україні. Інформаційний бюлетень. 2001. № 3. С. 8–23.
8. Свенчіцкі М., Ткаченко Л., Чапко І. Демографічні та фінансові передумови пенсійної реформи в Україні: прогноз – 2050. К.: Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. 72 с.
9. Управління соціальним і гуманітарним розвитком: навч. посіб.: у 2-х ч. / В.А. Скуратівський, В.П. Троцинський та ін.; за ред. В.А. Скуратівського, В.П. Троцинського. К.: НАДУ, 2009. Ч. 1. 456 с.

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy "Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia". (2009). Kharkiv, Ukraine.
2. Burban, Kh.F., Kondrat, I.Iu. (2009). Pensiine zabezpechennia v Ukraini ta sviti [Pension provision in Ukraine and in the world]. Scientific Bulletin of NLTU Ukraine, 19.3.
3. Hrushka, V.I. (2006). Pensiina systema Ukrainy [Pension system of Ukraine]. Kyiv, Ukraine: Kondor.
4. Zhurba, I.I., Koval, N.V. (2011). Shliakhy reformuvannia systemy pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Ways of reforming the pension system in Ukraine]. Upravlinnia personalom, 10, 139-141.
5. Zymovska, L.I. (2011). Deiaki aspekty reformuvannia systemy pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Some aspects of reforming the pension system in Ukraine]. Visnyk KNTEU, 2, 59-65.
6. Zolotarov, V.F. (2008). Derzhavne rehuliuвання ekonomiky [State regulation of the economy]. Kharkiv, Ukraine: Mahistr.
7. Libanova, E.M. (2001). Demohrafichni peredumovy reformuvannia systemy pensiinoho zabezpechennia. Informatsiia pro khid provedennia pensiinoi reformy v Ukraini [Demographic preconditions for reforming the pension system. Information on the progress of the pension reform in Ukraine]. Informatsiinyi biuleten, 3, 8-23.
8. Svienchitski, M., Tkachenko, L., Chapko, I. (2010). Demohrafichni ta finansovi peredumovy pensiinoi reformy v Ukraini: prohnos – 2050 [Demographic and financial background of the pension reform in Ukraine: the forecast is 2050]. Kyiv, Ukraine: Analitichno-doradchyi tsentr Blakytanoi strichky.
9. Skurativskiy, V.A., Troshchynskiy, V.P. (2009). Upravlinnia sotsialnym i humanitarnym rozvytkom [Management of social and humanitarian development]. Kyiv, Ukraine.

Zhmurko I.V.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Accounting and Finance
Private Higher Education Institution
Khmelnyskyi Economic University

STATE REGULATION IN THE FIELD OF PENSION PROVISION

In the system of social protection of the population, an important place is occupied by pensions, because the pension system appears as one of the main components of the system of social protection of society. Creating conditions for ensuring a decent income for people in old age is the main task of the state pension system.

It is advisable to ensure the optimal conditions for the functioning of the pension system to use an integrated approach to form their own national model of state regulation of the financial provision of the pension system, mechanisms taking into account the peculiarities of political, economic, and social development of the state.

Protection of the rights and freedoms of citizens, protection of life, health, and social standards – all this belongs to the main objectives of state regulation.

State regulation in the system of pensions is a set of forms and methods by which state influences the activities of economic entities and market conditions, in order to form and distribute necessary financial resources for the provision of pensions to Ukrainian citizens.

It is advisable to ensure the optimal conditions for the functioning of the pension system to use an integrated approach to form their own national model of state regulation of the financial provision of the pension system, mechanisms taking into account the peculiarities of the political, economic, social development of the state.

Implementation of an effective pension policy aimed at ensuring a decent standard of living for the elderly and other categories of citizens is the main goal of state regulation in the field of state pension provision. The objective basis for regulating the financial provision of the state pension system is the development and implementation of the Strategy for the development of the model of state regulation of the pension system.

The formation of such a strategy, the definition of the optimal structure of goals, the specification of the management subsystem in the system of pensions, analysis and control of management activities will contribute to the functioning of an innovative model of state regulation of the financial provision of the pension system of Ukraine.

At present, the right choice and improvement of mechanisms and systems of state regulation of pension provision of the national pension system model have a great influence on the stability of the financial system of Ukraine.